

Briselē, 11.1.2018.
COM(2018) 2 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Programmas “Apvārsnis 2020” vidusposma novērtējums: ES pētniecības un inovācijas
ietekmes palielināšana**

1. IEVADS

Pētniecībai un inovācijai ir izšķirīga nozīme Eiropas sociālekonomiskā modeļa un vērtību, kā arī tās globālās konkurētspējas saglabāšanai. Apliecinājumu tam mēs arvien biežāk redzam strauji mainīgā pasaulē, kurā mūsu panākumi aizvien vairāk atkarīgi no zināšanu radīšanas un to straujas pārvēršanas inovācijās, nevis no dabas resursu izmantošanas vai algu pazemināšanas. Ilgtspējīgu attīstību nākotnē var nodrošināt tikai ieguldījumi pētniecībā un inovācijā šodien.

Galvenais ES instruments šā mērķa sasniegšanai ir ES pētniecības un inovācijas pamatprogramma “Apvārsnis 2020” (2014–2020). Tā ir vērsta uz ekonomiskās izaugsmes veicināšanu un darbvieta izveidi, savienojot pētniecību un inovāciju, sekmējot izcilību zinātnē un vadošo lomu rūpniecībā un risinot sabiedrības problēmas.

Saskaņā ar labāka regulējuma vadlīnijām¹ Komisijas dienesti veica programmas visaptverošu vidusposma novērtējumu, kas aptver pirmos trīs programmas īstenošanas gadus². Ieinteresēto personu iesaistīšanās sabiedriskajā apspriešanā par vidusposma novērtējumu bija ļoti liela, tajā piedalījās 3500 respondenti un tika saņemts vairāk nekā 300 detalizēti sagatavotu nostājas dokumentu.

Trīs papildu patstāvīgos novērtējumos tika aplūkots Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (EIT)³; publiskā–publiskā sektora partnerības (P2P), kas izveidotas saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 185. pantu⁴; un publiskā un privātā sektora partnerības (PPP, kas īstenotas ar kopuzņēmumiem), kuras izveidotas saskaņā ar LESD 187. pantu⁵. Atsevišķas, neatkarīgas ekspertu grupas sagatavoja arī vienu termiņa vidusposma novērtējumu par deviņām līgumiskām publiskā un privātā sektora partnerībām⁶ un vienu novērtējumu par Kopīgā pētniecības centra tiešajām darbībām⁷.

Vidusposma novērtējums sniedza pierādījumu bāzi ziņojumam un ieteikumus nākotnei⁸, kurus sagatavoja Augsta līmeņa grupa ES pētniecības un inovācijas programmu ietekmes vairošanai Paskāla Lamī [*Pascal Lamy*] vadībā (Lamī augsta līmeņa grupa).

Kā noteikts, Programmas “Apvārsnis 2020” izveides regulas⁹ 32. pantā, šā paziņojuma nolūks ir pievērst ES iestāžu uzmanību galvenajiem konstatējumiem (2. iedaļa) un vispārējā vērtēšanā gūtajām mācībām (3. iedaļa). Tas ietver iespējamus uzlabojumus un orientāciju nākotnei, kā arī pirmās atbildes uz ieteikumiem, ko sniegusi Lamī augsta līmeņa grupa pētniecības un inovācijas ietekmes vairošanai.

¹ https://ec.europa.eu/info/files/better-regulation-guidelines_en.

² SWD (2017) 220. Padziļināts programmas Apvārsnis 2020 novērtējums.

³ SWD(2017)352 *final*.

⁴ SWD(2017)340 *final*.

⁵ SWD(2017)339 *final*.

⁶ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6de81abe-a71c-11e7-837e-01aa75ed71a1>.

⁷ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC107957/jrc_implementation_review_web-final.pdf.

⁸ Ziņojums “LAB – FAB – APP - Investing in the European future we want”, neatkarīga Augsta līmeņa grupa ES pētniecības un inovācijas programmu ietekmes vairošanai, 2017. gada 3. jūlijs.

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1291/2013.

2. PROGRAMMAS “APVĀRSNIS 2020” VIDUSPOSMA NOVĒRTĒJUMA GALVENIE KONSTATĒJUMI

Vidusposma novērtējuma konstatējumus ir apstiprinājušas pārējās ES iestādes: Eiropas Parlaments (EP)¹⁰, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK)¹¹, Reģionu komiteja (RK)¹² un – nesen – Konkurētspējas padome līdz ar Padomes secinājumiem¹³ 2017. gada 1. decembrī. Dalībvalstis arī pieņēma atzinumu Eiropas Pētniecības telpas un inovācijas jautājumu komitejā (ERAC)¹⁴. Kopumā valda viedoklis, ka programmas “Apvārsnis 2020” īstenošana lielākoties ir uzskatāma par veiksmīgu.

“Apvārsnis 2020” ir pievilcīga un aktuāla. Programmas dalībnieki ir no Eiropas un pasaules labākajām iestādēm un uzņēmumiem un pārstāv plašu disciplīnu klāstu. Iesaistītās personas pauž lielu apmierinājumu ar programmu, kā to apliecina neizsīkstošā interese par dalību uzaicinājumos iesniegt priekšlikumus, kuros valda liela konkurence. **Vairāk nekā puse no programmas “Apvārsnis 2020” dalībniekiem salīdzinājumā ar 7. pamatprogrammu (7. PP) ir jaunpienācēji.** Ir augusi rūpniecības pārstāvju dalība, un aptuveni 23,9 % budžeta, kas atvēlēts rūpnieciskajām un pamattehnoloģijām un sabiedrības problēmu risināšanai, ir novirzīts MVU, tādējādi ievērojami pārsniedzot izvirzīto mērķi 20% apmērā. Programma “Apvārsnis 2020” ir apliecinājusi elastību, atbildot uz mainīgām politiskām prioritātēm, piemēram, migrāciju, un uz tādām katastrofām kā Ebolas un Zikas vīrusslimību uzliesmojumi.

Programma piedāvā unikālas sadarbības un tīklu veidošanas iespējas. Katra piektā programmas “Apvārsnis 2020” zinātniskā publikācija ir akadēmisko aprindu un privātā sektora sadarbības rezultāts. Programmas ietvaros ir sagatavots vairāk starpdisciplināru publikāciju nekā 7. pamatprogrammā. Līgumiskās PPP, kuras apvieno privāto sektoru un Komisiju kopīgi noteiktajās pētniecības un inovācijas dienaskārtībās, ir devušas pievienoto vērtību, stiprinot starpnozaru sadarbību un veicinot inovāciju.

Viss liecina, ka “Apvārsnis 2020” būtiski palīdzēs radīt darbvietas un izaugsmi. Pat ja programmas “Apvārsnis 2020” finansējums veido mazāk par 10 % no kopējiem pētniecības un inovācijas izdevumiem Eiropas Savienībā, makroekonomisko modeļu prognozes liecina, ka tās sociālekonomiskā ietekme būs aptuveni EUR 600 miljardi un 179 000 darbvietu līdz 2030. gadam¹⁵. Turklāt tā palīdz sasniegt ES politikas mērķus, uzmanības centrā izvirzot zinātnes izcilību, vadošo lomu rūpniecībā un sabiedrības problēmu risināšanu¹⁶.

¹⁰ EP T8-0253/2017, Ziņojums par programmas “Apvārsnis 2020” īstenošanu saistībā ar tās vidusposma novērtējumu un priekšlikumu 9. pamatprogrammai.

¹¹ EESK informatīvs ziņojums INT/807, “Apvārsnis 2020” (novērtējums).

¹² RK atzinums SEDEC-VI/026, programmas “Apvārsnis 2020” vietējā un reģionālā dimensija un jaunā pētniecības un inovācijas pamatprogramma.

¹³ No programmas “Apvārsnis 2020” vidusposma novērtējuma saistībā ar devīto pamatprogrammu — Padomes secinājumi (pieņemti 2017. gada 1. decembrī): <http://www.consilium.europa.eu/media/31888/st15320en17.pdf>.

¹⁴ ERAC 1207/17, ERAC atzinums par programmas “Apvārsnis 2020” vidusposma novērtējumu un gatavošanos nākamajai pamatprogrammai.

¹⁵ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” vidusposma novērtējums, 8.4. iedaļa, 141. lpp. un 144. lpp.

¹⁶ Taču joprojām nav sasniegts izdevumu apjoma mērķrādītājs ilgtspējīgas attīstības un klimata pārmaiņu jomā, tāpēc galīgajā darba programmā šie centieni ir pastiprināti.

Izcilība kā galvenais pamatprincips nodrošina kvalitāti. Fakts, ka izcilība ir izvirzīta par galveno kritēriju finansējuma piešķiršanai, ir sekmējis to, ka programmas “Apvārsnis 2020” pirmās zinātniskās publikācijas tiek citētas divreiz vairāk salīdzinājumā ar pasaules vidējo rādītāju. Patentiem, kas radīti ar šīs programmas starpniecību, piemīt augstāka kvalitāte un komerciālā vērtība salīdzinājumā ar citviet radītiem patentiem. Programma “Apvārsnis 2020” jau ir atbalstījusi aptuveni 17 Nobela prēmijas laureātu.

Vienkāršošanas centieni ir attaisnojušies. Ieviestie plaša mēroga vienkāršošanas pasākumi (piemēram, vienots noteikumu kopums, dotācijas nolīgumu elektroniskais paraksts, dalībnieku portāls kā vienas pieturas aģentūra mijiedarbībai ar dalībniekiem, vienota atlīdzināšanas likme, vienota likme attiecībā uz netiešajām izmaksām) ir lielā mērā mazinājuši administratīvo slogu un izmaksas, kā rezultātā ir ievērojami samazinājies laikposms līdz dotācijas piešķiršanai (par 110 dienām agrāk nekā 7. pamatprogrammā). Iesaistītās personas atzinīgi vērtē vienkāršoto finansējuma modeli, kas nav samazinājis saņēmēju līdzfinansējuma līmeni.

Programmai “Apvārsnis 2020” ir skaidra ES pievienotā vērtība. Programma nodrošina apjomradītus ietaupījumus, tai ir lielāks tvērums un ātrums salīdzinājumā ar valsts un reģionāla līmeņa atbalstu pētniecībai un inovācijai, un tādējādi tā padara ES par pievilcīgāku vietu pētniecībai un inovācijai. Programmas papildināmība (proti, tā neaizstāj valsts finansējumu¹⁷) ir ļoti liela. Viena saņēmēja programmas daļām, piemēram, MVU instrumentam, EPP un Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktajām darbībām, piemīt ES pievienotā vērtība gan Eiropas mēroga konkurences rezultātā, gan tāpēc, ka tām ir strukturējoša ietekme uz valstu pētniecības un inovācijas sistēmām.

Programma “Apvārsnis 2020” nodrošina naudas atdevi. Programmas administratīvās pieskaitāmās izmaksas ir zemākas salīdzinājumā ar 7. pamatprogrammu, pateicoties tam, ka programmas īstenošana lielā mērā ir deleģēta specializētām izpildaģentūrām, un tam, ka tā tiek ieviesta saskaņoti, izmantojot programmas “Apvārsnis 2020” kopīgo atbalsta centru. Administratīvie izdevumi ir zemāki par nosprausto rādītāju 5 % apmērā. Tie ir īpaši zemi izpildaģentūru un EIT gadījumā.

Programmā “Apvārsnis 2020” atbalstīto partnerības iniciatīvu novērtējumi apliecina, ka tās ir iedarbīgas nozīmīga privātā un publiskā papildfinansējuma piesaistīšanā un pētniecības un inovācijas prioritāšu saskaņošanā visā Eiropā.

EIT vidusposma novērtējumā secināts, ka tas palīdz mazināt ES inovācijas spējas strukturālās nepilnības. EIT zināšanu un inovāciju kopienas (ZIK) rada ES pievienoto vērtību, veicinot ciešas un iedarbīgas saiknes starp izglītību, pētniecību un inovāciju dažādu globālu problēmu kontekstā. EIT ir tādu ZIK izveides un attīstības platforma, kuru izglītības programmas apvieno tehniskās zināšanas ar uzņēmējdarbības un inovāciju izglītību, tiešu piekļuvi uzņēmumiem un starptautisko mobilitāti.

Publiskā–publiskā sektora partnerības saskaņā ar 185. pantu, piemēram, *Eurostars2*, Kopīgā Baltijas jūras pētniecības un attīstības programma (*BONUS*), ir izveidojušas ilgtermiņa partnerattiecības un tīklus starp pētniecības finansētājiem un valdībām, tādējādi dodot ieguldījumu Eiropas Pētniecības telpas (EPT) izveidē. Tās mobilizē ievērojamus ieguldījumus svarīgās politikas jomās īstenotajos starpvalstu pētniecības projektos, kuru nozīme kļūst arvien globālāka. Visu **saskaņā ar 187. pantu izveidoto**

¹⁷ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” vidusposma novērtējums, 8.2.2.3. iedaļa, 114. lpp.

publiskā un privātā sektora partnerību, piemēram, *CleanSky2*, biorūpniecības kopuzņēmumi (*BBI*), galvenā priekšrocība ir to spēja piesaistīt stratēģiskos rūpniecības partnerus Savienības rīcības prioritārajās jomās, pāri robežām un no dažādām uzņēmējdarbības nozarēm, un to tiešais ieguldījums konkurētspējas un ES politikas mērķu sasniegšanā. Tās savieno inovācijas cikla pasākumus un palīdz novērst sadrumstalotību to attiecīgajās nozarēs, radot ilgi pastāvošus pirmskonkurences sadarbības tīklus, kuros apvienotas iepriekš nesaistītas ieinteresētās personas. Ir konstatēts, ka **līgumiskās PPP**, piemēram, t. s. nākotnes rūpnīcu jomā (*Factories of the Future*) un energoefektīvu ēku jomā (*EeB*), ir lielā mērā sasniegušas savus mērķus, jo tās ir elastīgas un efektīvi pārvaldītas, un ES virzītajās stratēģijās apvieno lielos rūpniecības partnerus ar kopīgu izpratni par rūpniecības pārstāvju sasniedzamajiem rezultātiem un augstu pārredzamības un dalības atvērtības līmeni, kas aptver MVU dalību.

3. GŪTĀS MĀCĪBAS, KAS IZMANTOJAMAS, LAI VAIROTU NĀKOTNES PAMATPROGRAMMU IETEKMI

Galvenais visaptverošā vidusposma novērtējuma mērķis bija apkopot nākotnē izmantojamas atziņas, pamatojoties uz stipro un vājo vietu analīzi. Tas palīdzēs uzlabot programmas “Apvārsnis 2020” īstenošanu pēdējos trīs programmas gados (2018.–2020. gadā) un EIT un 185. un 187. panta iniciatīvu īstenošanu.

Apvienotais vērtēšanas process sniedz arī ilgākam termiņam paredzētas atziņas¹⁸, kas tiks izmantotas nākamās pamatprogrammas izstrādē laikposmam pēc 2020. gada. Galīgajā programmas “Apvārsnis 2020” darba programmā 2018.–2020. gadam jau tiek testēti daži no risinājumiem, kuri izstrādāti kā atbilde uz gūtajām atziņām ilgākam termiņam, to vidū ir nākotnes Eiropas Inovācijas padomes (*EIC*) eksperimentāls darbības posms un fiksēto summu izmantošana dažās jomās izmaksu atlīdzināšanas vietā.

Turpmāk seko galveno atziņu un uzlabojamo aspektu apkopojums.

3.1. Ieguldīt ar lielāku vērienu

Tiek uzskatīts, ka programmas “Apvārsnis 2020” finansējums ir nepietiekams — programmas lielākas pievilcības un nemainīgās aktualitātes dēļ interešu skaits bijis pārmērīgi liels (sekmīgo pieteikumu īpatsvars bijis tikai 11,6 % salīdzinājumā ar 18,5 % 7. pamatprogrammā). Būtu bijuši nepieciešami vēl EUR 62,4 miljardi, lai finansētu visus priekšlikumus, kuri neatkarīgā izvērtējumā atzīti par tādiem, kas pārsniedz stingro kvalitātes sliekšni. Šis finansējuma trūkums ir uzskatāms par Eiropas daudzsološā pētniecības un inovācijas potenciāla alternatīvajām izmaksām, un tas ir izraisījis pieteikuma iesniedzēju resursu izšķērdēšanu (aplēsts, ka priekšlikumu sagatavošanā gadā tikuši iztērēti EUR 636 miljoni¹⁹).

Atbildot uz programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējumu, Eiropas Parlaments ar Reģionu komitejas atbalstu arī aicina ES izvērtēties no šīs pamatprogrammas budžeta samazināšanas un nākamajai programmai piešķirt vismaz EUR 120 miljardus. *ERAC* aicina ievērot samērīgumu starp budžetu un vērienu. Līdzīgi,

¹⁸ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējums, 12. iedaļa, 186. lpp.

¹⁹ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējums, 7.3.2. iedaļa, 60. lpp.

arī Padomes secinājumos ir uzsvērtā vajadzība pētniecību un inovāciju izvirzīt par prioritāti visās attiecīgajās ES politikas jomās un nodrošināt pietiekamu finansējumu nākamajai programmai.

Lamī augsta līmeņa grupa iesaka pētniecību un inovāciju noteikt par prioritāti un piešķirt tai lielāku finansējumu gan ES, gan dalībvalstu budžetā. Grupa ierosina, ka nākamās programmas budžeta divkāršošana ir labākais ieguldījums, ko ES var veikt, lai salāgotu investīciju apjomu ar ES galveno konkurentu investīciju apjomu un realizētu patlaban neizmantotu potenciālu, ko nodrošina augstvērtīgie priekšlikumi, kuri nav saņēmuši finansējumu (proti, par mērķi tiek izvirzīts finansēt vismaz 30 % augstvērtīgu priekšlikumu).

Komisija pieņem zināšanai Augsta līmeņa grupas un citu ES iestāžu aicinājumu ieguldīt vairāk līdzekļu pētniecībā un inovācijā, izmantojot nākamo pamatprogrammu un ņemot vērā pašreizējās programmas stiprās puses un ES pievienoto vērtību. Lai sasniegtu mērķi pētniecībā un inovācijā ieguldīt 3 % no ES IKP, ES finansējumam pētniecībai un inovācijai būtu vajadzīgs apjomīgs valsts un reģionāla līmeņa finansējums.

3.2. Turpināt vienkāršošanu

Programmā “Apvārsnis 2020” salīdzinājumā ar 7. pamatprogrammu ir panākts liels progress vienkāršošanas jomā, taču vienkāršošana ir nemitīgi risināms uzdevums, kurā nepieciešami pastāvīgi uzlabojumi.

ES iestādes pieņem zināšanai un novērtē ievērojamo progresu, kas panākts vienkāršošanas jomā, un arīdzan uzsver vajadzību turpināt. EESK rosina paplašināt pieteikumu iesniedzēju loku, bet ERAC uzskata, ka pastāvīga vienkāršošana var izpausties kā lietotājam draudzīgāku rīku un noteikumu izstrāde.

Lamī augsta līmeņa grupas redzējumā ES būtu jāpadara par pievilcīgāko pētniecības un inovācijas finansētāju pasaulē (#7 turpināt vienkāršošanu). Tas nozīmē, ka radikāli jādod priekšroka ietekmei, nevis procesam, piemēram, līdz minimumam samazinot dokumentācijas apjomu, padarot uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus elastīgākus (tostarp instrumenta izvēles un izmaksu ziņā) un pētniecības un inovācijas konsorcijs pielāgojoties mainīgajām tendencēm un jaunām iespējām. Grupa ierosina apsvērt ziņošanas pienākumu samazinājumu un tā vietā ieviest pastāvīgus, reāllaika datus par projektu ietekmi.

Komisija turpina vienkāršošanu, arī izmantojot eksperimentālas darbības programmas “Apvārsnis 2020” pēdējā darba programmā. Atkarībā no šo eksperimentālo darbību iznākuma Komisija turpinās vienkāršošanas pasākumus, lai atbalstītu ātrākus inovācijas ciklus un mazinātu administratīvo slogu. Šajā nolūkā Komisija izpētīs šādas iespējas: vienkāršot pašreizējo faktisko izmaksu atlīdzināšanas sistēmu; palielināt parastu grāmatvedības metožu akceptēšanu; paplašināt fiksētās summas projekta finansējuma izmantošanu, ja ir izpildītas attiecīgās darbības, un citu vienkāršotu finansējuma formu izmantošanu; mazināt slogu, kas saistīts ar priekšlikumu sagatavošanu un iesniegšanu; saīsināt “laikposmu līdz dotācijas piešķiršanai”; uzlabot atgriezenisko informāciju, ko sniedz pieteikuma iesniedzējiem.

3.3. Atbalstīt revolucionāru inovāciju

Daļēji pateicoties ES pamatprogrammām, Eiropa ir globāla mēroga zinātniskā teicamniece. Tomēr inovācijā tai nesokas tikpat labi. Programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējumā ir konstatēts, ka pastāv zināms potenciāls revolucionāras, tirgu radošas inovācijas atbalstam, taču šāds atbalsts ir ievērojami jāstiprina; piemēram, tikai relatīvi mazs uzņēmēj sabiedrību skaits, kas saņem dotācijas, izmanto finanšu instrumentus, kuri paredzēti programmā “Apvārsnis 2020”²⁰. Tas var kavēt jaunu inovācijas uzņēmumu izaugsmi līdz Eiropas un starptautiskajam mērogam.

Eiropas Parlaments arī uzsver, ka kopumā ir svarīgi atbalstīt inovāciju un jo īpaši t. s. revolucionāru inovāciju un uzņēmumu izaugsmi, savukārt Padomes secinājumos ir uzsvērtā vajadzība atbalstīt visu inovācijas vērtības ķēdi, ieskaitot augsta riska revolucionāras tehnoloģijas, un norādīts, ka Eiropas Inovācijas padomei, ja tāda nākotnē tiks izveidota, būtu jāatbalsta revolucionāras inovācijas un inovācijas uzņēmumu izaugsme. Šim viedoklim piekrīt arī Reģionu komiteja un ERAC.

Lamī augsta līmeņa grupa iesaka atbalstīt inovāciju (piemēram, tehnoloģisko, sociālo, uzņēmējdarbības modeļu inovāciju) visās ES politikas jomās. Tas radīs kopīgu regulējumu, kas veicina uzņēmējdarbību, Eiropas rūpniecisko konkurētspēju globālajā tirgū un tās vadošo lomu pašreizējā rūpniecības revolūcijā (#2: radīt tādu ES inovācijas politiku, kas veido nākotnes tirgus). Lamī grupa ierosina veicināt inovatīvas idejas, kurām ir straujas izaugsmes potenciāls, un tajās investēt, izmantojot Eiropas Inovācijas padomi (EIC), kurai tiktu dotas pilnvaras ieguldīt uzņēmējos un uzņēmumos neatkarīgi no izmēra, nozares vai attīstības pakāpes, tādējādi atbalstot arī augsta riska inovācijas, kurām ir straujas izaugsmes potenciāls tamdēļ, ka tās apvieno dažādas tehnoloģijas un disciplīnas. Tā iesaka arī (#4: izstrādāt ES pētniecības un inovācijas programmu lielākai ietekmei) Eiropas Inovācijas padomei izstrādāt jaunus priekšlikumu vērtēšanas un atlases procesus, lai labāk pamanītu augsta riska un augstas rentabilitātes projektus, un ieviest lielāku elastību dotāciju pārvaldībā (projektu apturēšanas un atsākšanas lēmumi), kā arī pieļaut neizdošanos.

Komisija atzīst tirgu radošas inovācijas arvien augošo nozīmi²¹ un apsvērs veidus, kā pilnveidot tās atbalstu nākotnē, par pamatu izmantojot pašreizējās darbības digitālā vienotā tirgus, enerģētikas savienības un kapitāla tirgu savienības jomā. Riska kapitāla apjoms Eiropā veido vienu piektdaļu no riska kapitāla apjoma ASV. Jaunās paaudzes uzņēmumi sadarbīgās ekonomikas un digitālās ekonomikas jomā rodas galvenokārt ASV un Āzijā. Komisija jau ir veikusi pasākumus, lai stiprinātu rūpniecības politiku, digitalizētu ES rūpniecības nozari un attīstītu sadarbīgo ekonomiku²².

Izmantojot pašreizējos sasniegumus, kas inovācijas atbalsta jomā panākti ar MVU instrumenta, sadarbības projektu un publiskā un privātā sektora partnerību starpniecību, nākamajai pamatprogrammai būtu jāsniedz atbalsts ātrāk un elastīgāk. Tai būtu jāizmanto iespējas īstenot dotāciju un finanšu instrumentu savstarpējo papildināmību, lai piesaistītu jaunus, ātri augošus inovācijas uzņēmumus un palīdzētu tiem izaugt līdz Eiropas un starptautiskajam mērogam, lai uzlabotu pētniecības un inovācijas rezultātu ieviešanu

²⁰ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējums, 8.2.2.3. iedaļa, 111. lpp. un 8.2.3.3. iedaļa, 123. lpp.

²¹ SWD (2017) 220. Padziļināts programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējums, 8.2.2.3. iedaļa, 111. lpp., un 8.2.3.3. iedaļa, 123. lpp.

²² Rūpniecības politikas stratēģija, sk. COM(2017) 479.

tirgū un paātrinātu inovāciju izplatību. Tas jādara ar mērķi izvirzīt Eiropu tirgu radošas inovācijas priekšgalā. Šim nolūkam programmas “Apvārsnis 2020” pēdējā darba programmā ir ierosināts Eiropas Inovācijas padomes eksperimentāls darbības posms. No šā pirmā posma gūtā pieredze kopā ar nesen izveidotās Inovatoru augsta līmeņa grupas²³ stratēģisko atbalstu dos pamatu turpmākiem lēmumiem par pilntiesīgas EIC izveidi.

3.4. Radīt lielāku ietekmi, orientējoties uz uzdevumu risināšanu un iesaistot iedzīvotājus

Termiņa vidusposma novērtējumā norādīts, ka ir nepieciešama lielāka ietekme un labāka saikne ar pilsoņiem²⁴. Tas ir svarīgi ne vien tādēļ, lai uzlabotu komunikāciju par pētniecības un inovācijas pienesumu sabiedrības un tehnoloģisko problēmu risināšanā, bet arī tādēļ, ka pilsoņu, klientu un galalietotāju iesaistīšana programmas dienaskārtības izstrādē (līdzizstrāde) un īstenošanā (līdzizveide) rada lielāku inovāciju, stimulējot lietotāju virzītu inovāciju un pieprasījumu pēc inovatīviem risinājumiem. Tā būs atbilde uz ierosinājumu nākotnē pieņemt pieeju, kas ir vairāk orientēta uz ietekmi un uz uzdevumu izpildi²⁵. Programmas “Apvārsnis 2020” darba programmas jau iezīmē orientāciju uz uzdevumu risināšanu, izmantojot prioritārās jomas.

Visas ES iestādes uzsver, ka svarīgi ir vairāk iesaistīt iedzīvotājus un palielināt pamatprogrammas ietekmi. Reģionu komiteja nepārprotami mudina pieņemt jaunu, papildinošu pieeju, kas balstītos uz uzdevumiem. ERAC un Padome savos secinājumos norāda, ka nepieciešams uzlabot un uzturēt saikni ar pilsoņiem, un aicina izmantot uz uzdevumiem vērstu pieeju.

Lamī augsta līmeņa grupa atsaucas uz šo analīzi vairākos ieteikumos. Tā piedāvā noteikt tos pētniecības un inovācijas uzdevumus, kuriem ir pārveides potenciāls un kuri to īstenošanā apvieno daudzus dalībniekus un investorus, arī izmantojot inovāciju publisko iepirkumu (#5 pieņemt uz uzdevumiem orientētu un uz ietekmi vērstu pieeju globālu problēmu risināšanai). Lamī grupa par globālo atsaucē sistēmu šādu uzdevumu noteikšanā izvirza ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus. Tā aicina iesaistīt iedzīvotājus uzdevumu definēšanā un vairāk pievērsties pilsoniskajai zinātnei (#8 mobilizēt un iesaistīt pilsoņus). Tā iestājas par labu iedarbīgākai ES pētniecības un inovācijas reklamēšanai, piemēram, plašāk izziņojot tās rezultātus un ietekmi (#11 uzsvērt ietekmi un labāk to novadīt līdz sabiedrības apziņai). Lai vairotu inovāciju, Lamī grupas ziņojumā ieteikts nozaru politikas pasākumus pilnībā sasaistīt ar inovācijas politikas veidošanu. Tā uzskata, ka ir ļoti svarīgi panākt, ka programmu nosaka mērķis un ietekme, nevis instrumenti, un ka tāpēc jāpilnveido priekšlikumu vērtēšanas sistēma un jānodrošina lielāka elastība (#4 izstrādāt tādu ES pētniecības un inovācijas programmu, kam ir lielāka ietekme).

Komisija, izmantojot programmas “Apvārsnis 2020” galīgo darba programmu, jau ņem vērā dažas no gūtajām atziņām ietekmes un pilsoņu iesaistes jautājumā (piemēram, ar skaidrākiem pārskatiem par ietekmi un pētniecības rezultātu plašāku izplatīšanu un izmantošanu). Nākamā programma jau no paša sākuma jāveido, pamatojoties uz skaidru intervences loģiku un priekšlikumu diferencētu vērtēšanu. Tās sākumā tiks noteikta skaidra un, cik vien praktiski iespējams, kvantificējama sagaidāmā ilgtermiņa ietekme,

²³ <https://ec.europa.eu/research/eic/index.cfm?pg=hlg>.

²⁴ To atbalsta arī Augstā līmeņa grupa, kura veica 7. pamatprogrammas *ex-post* novērtējumu: viens no tās ieteikumiem bija “tuvināt zinātni iedzīvotājiem”; COM(2016) 5 *final*.

²⁵ *Idem*: “nodrošināt uzsvaru uz kritiskām problēmām un iespējām globālā kontekstā”, COM (2016) 5 *final*.

vidējā termiņa rezultāti un īstermiņa iznākumi, kas sasaucas ar ES politikas prioritātēm, ANO ilgtspējīgās attīstības mērķiem un Parīzes nolīguma īstenošanu.

Pamatojoties uz termiņa vidusposma novērtējuma rezultātiem un ņemot vērā programmas “Apvārsnis 2020” 2018.–2020. gada darba programmu tvērumu un sasniegumus, nākamās programmas pētniecības un inovācijas uzdevumiem (zinātnes, tehnoloģiju, sabiedrības u. c. jomās) būtu jārada lielāka ietekme, jāpanāk lielāka saikne ar iedzīvotājiem un jāveicina sistēmiska pieeja. Tiem ir jābūt vērīgiem uz ES politikas mērķu sasniegšanu, jākalpo par iedvesmas avotu iedzīvotājiem (iesaistoties diskusijās par vērtībām, veicinot iedzīvotāju līdzdalību procesā un vairojot lepnumu par piederību Eiropai), jāveido saiknes starp dažādam disciplinām un nozarēm un jāsniedz tālāk par to, kas ir iespējams pašlaik.

3.5. Palielināt sinerģiju ar citām ES finansētām programmām un ES politikas pasākumiem

Starp programmu “Apvārsnis 2020” un citām ES programmām, tādām kā Eiropas Strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi), Eiropas Stratēģisko investīciju fonds (ESIF), ārējo attiecību instrumenti, Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments un kopējā lauksaimniecības politika, jau pastāv sinerģija. Tomēr jāturpina to stiprināt un padarīt efektīvāku un iedarbīgāku²⁶. Konkrētāk, izmantojot sinerģiju ar ESI fondiem un gudras specializācijas stratēģijām²⁷, pēdējā desmitgadē izveidotās pētniecības un inovācijas spējas reģionos ar zemākiem veikspējas rādītājiem pamatprogrammas atbalstīto projektu vajadzībām varētu izmantot labāk un palielināt līdzdalību starpvalstu pētniecības un inovācijas tīklos un pasākumos.

Eiropas Parlamenta atzinumā liela uzmanība ir atvēlēta sinerģijai ES finansētu programmu starpā, ko tas uzskata par būtiski svarīgu, lai padarītu ieguldījumus rezultatīvākus, jo īpaši izmantojot gudras specializācijas stratēģijas. Parlaments aicina uz lielāku sinerģiju starp nākamo pamatprogrammu un citiem konkrētiem ES fondiem pētniecības un inovācijas atbalstam. ERAC atzinumā norādīts, ka sinerģija starp ESI fondiem un pamatprogrammu ir jāattīsta sistēmiskā līmenī, jau plānošanas posmā. Arī Padomes secinājumos ir iekļauts aicinājums panākt sinerģiju, saskaņību, saderību un savstarpējo papildināmību.

Lamī augsta līmeņa grupa iesaka nākotnes finansēšanas programmas izstrādāt saskaņā ar savstarpēji papildinošu, savstarpēji stiprinošu un savstarpēji izmantojamu intervences loģiku, lai atbalstītu spēju veidošanu reģionos, kuri inovācijas ziņā atpaliek (#6 racionalizēt ES finansēšanas noteikumus un panākt sinerģiju ar struktūrfondiem).

Komisija izmantos pieredzi, kas gūta, kopīgi īstenojot pašreizējās paaudzes finansēšanas programmas (piemēram, Izcilības zīmoga²⁸ ieviešana), un koncentrēsies uz sinerģijas palielināšanu, sākot no programmas izstrādes posma, lai nodrošinātu, ka instrumentu un programmu klāsts aptver visu inovācijas ķēdi. Tas tiks darīts, savstarpēji labāk saskaņojot prioritātes, līdzfinansējuma shēmas padarot elastīgākas, lai apvienotu resursus ES līmenī, un uzlabojot noteikumu savstarpējo saderību (piemēram, nodrošinot iespēju

²⁶ To atbalsta arī Augstā līmeņa grupa, kura veica 7. pamatprogrammas *ex-post* novērtējumu: tās ieteikums ir: “saskaņot pētniecības un inovācijas instrumentus”; COM(2016) 5 *final*.

²⁷ COM(2017)376 “Inovācijas nostiprināšana Eiropas reģionos: stratēģijas izturētspējīgai, iekļaujošai un ilgtspējīgai izaugsmei”.

²⁸ <https://ec.europa.eu/research/soe..>

automātiski piemērot izcilības zīmogu). Nākotnes programma arī turpinās kalpot par politikas veidošanas atbalstu.

3.6. Nostiprināt starptautisko sadarbību

Starptautiska sadarbība pētniecībā un inovācijā ir vitāla, lai nodrošinātu piekļuvi talantiem, zināšanām, zinātībai, iekārtām un tirgiem visā pasaulē, lai rastu iedarbīgus risinājumus globālām problēmām un lai izpildītu globālas saistības. Lai gan programmai “Apvārsnis 2020” piemīt plaša starptautiskā rezonanse un atvērtība pasaulei, trešo valstu dalība programmā salīdzinājumā ar 7. pamatprogrammu ir samazinājusies, tāpēc starptautisko sadarbību turpmāk nepieciešams intensificēt, lai nepārtraukti stiprinātu pētniecības un inovācijas izcilību un konkurētspēju un lai atrisinātu globālas sabiedrības problēmas.

Eiropas Parlaments aicina iespējami drīzāk stiprināt starptautisko sadarbību pētniecības un inovācijas jomā, arī ar asociācijas partneriem un jaunietekmes valstīm, izmantojot konkrētus pasākumus. Turklāt Parlaments uzsver zinātnes diplomātijas vērtību. Savstarpējības nozīme apstiprināta arī Padomes secinājumos.

Lamī augsta līmeņa grupa nonāk pie līdzīgām atziņām (#10 padarīt starptautisko sadarbību pētniecībā un inovācijā par ES pētniecības un inovācijas raksturīgo iezīmi). Grupa iesaka turpmāk veicināt starptautiskās sadarbības pasākumus un programmā ļaut piedalīties visiem, kas ir vislabākie, pamatojoties uz savstarpēju līdzfinansējumu partnervalstīs.

Komisija atzīst, ka ir svarīgi stiprināt starptautisko sadarbību pētniecībā un inovācijā. Programmas “Apvārsnis 2020” galīgajā darba programmā tas ir ņemts vērā. Ir jāapsver kritēriji un noteikumi attiecībā uz trešo valstu dalību, pamatojoties uz izcilību pētniecībā un inovācijā. Nākamās programmas ietekmes novērtējumā varētu apsvērt vairākus starptautiskās sadarbības veicināšanas veidus, lai nodrošinātu, ka ES zinātnieki strādā ar vislabākajiem un vispiemērotākajiem pētniecības un inovācijas partneriem pasaulē.

3.7. Stiprināt atvērtību

Liels progress ir panākts programmas “Apvārsnis 2020” radīto zinātnisko publikāciju un datu brīvas piekļuves nodrošināšanā plašākai zinātnisko aprindu kopienai un sabiedrībai, un ir nepieciešams to saglabāt nākotnē. Tomēr pašlaik brīva piekļuve attiecas uz mazāk nekā 70 % no programmā “Apvārsnis 2020” radītajām publikācijām, un nav skaidru uzlabojuma pazīmju.

Eiropas Parlaments atbalsta brīvu piekļuvi kā vispārēju principu, savukārt ERAC uzskata, ka 100 % atvērtās piekļuves politika attiecībā uz programmu “Apvārsnis 2020” nepārprotami atbalstītu zināšanu apriti. Svarīgi ir atzīmēt, ka Padomes secinājumi par pāreju uz atvērtās zinātnes sistēmu²⁹ dod vērtīgas norādes nākotnei, savukārt Padomes secinājumos par programmas “Apvārsnis 2020” termiņa vidusposma novērtējumu ir uzsvērtā atvērtās zinātnes nozīme ietekmes un pārredzamības vairošanā.

Lamī augsta līmeņa grupas ziņojumā ir biežas atsauces uz atvērtās zinātnes (konkrētāk, atvērtās piekļuves) popularizēšanu kā galveno atbalstāmo principu (#3 izglītot nākotnei un ieguldīt cilvēkos, kas ievieš pārmaiņas).

²⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf>.

Komisija pilnveidos savus politikas pasākumus, lai atbalstītu atvērtās zinātnes dienaskārtību³⁰. Pamatojoties uz programmas “Apvārsnis 2020” īstenošanas pieredzi, visām publikācijām būtu jābūt brīvi piekļūstamām un visiem datiem jābūt atrodamiem, piekļūstamiem, savstarpēji izmantojamiem un atkārtoti izmantojamiem (*FAIR*). Komisija pētīs veidus, kā panākt to, ka nākamā pamatprogramma pilnībā aptver atvērtu zinātni kā līdzekli zinātniskās izcilības nostiprināšanai, iedzīvotāju līdzdalības panākšanai, rezultātu labākas reproducējamības sasniegšanai un pētniecības datu atkārtotas izmantošanas palielināšanai.

3.8. Racionalizēt finansēšanas noteikumus

Svarīga uzlabojumu joma ir programmas “Apvārsnis 2020” finansēšanas noteikumu racionalizācija. Tas jo īpaši attiecas uz partnerības instrumentu un iniciatīvu noteikumiem³¹. Ieinteresētās personas norāda, ka ir grūti izprast daudzos instrumentus un iniciatīvas un ar tiem saistīto sarežģītību, un var rasties pārklāšanās. Ja tiks reformēti pašreizējie partnerības noteikumi, pastāv iespēja pilnībā izmantot to potenciālu tālejošu politikas mērķu sasniegšanā.

Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) novērtējumā ir noteikta vajadzība pilnveidot sinerģiju ar citām ES iniciatīvām jau plānošanas posmā. Ir iespējams arī papildināt attiecīgos EIT un ZIK sasniedzamos mērķus ar skaidriem un izmērāmiem starpposma mērķiem; turklāt ir labāk jādefinē ZIK loma ES pētniecībā un inovācijā. Novērtējumā par 185. panta darbību ir konstatēts, ka ES publiskā–publiskā sektora (P2P) sadarbībā ir pārāk daudz dalībnieku un pārāk daudz līdzīgu iniciatīvu, kurām trūkst saskanības gan P2P ietvaros, gan starp P2P un programmu “Apvārsnis 2020”. Novērtējumā par 187. pantu ir secināts, ka PPP darbības labāk jāsalāgo ar politikas pasākumiem ES, valsts un reģionālā līmenī, un ir iekļauts aicinājums pārskatīt galvenos veikspējas rādītājus. Novērtējumā par līgumiskajām PPP ir konstatēts, ka pastāv saskanības trūkums līgumisko PPP starpā un nepieciešamība pilnveidot sinerģiju ar tādām iniciatīvām kā ZIK.

ERAC uzskata, ka ir steidzami jāracionalizē finansēšanas shēmas un ka P2P ir būtiskas valstu un ES pētniecības un inovācijas politikas pasākumu koordinētākai īstenošanai. Konkurētspējas padomes secinājumos līdzīgi uzsvērts, ka pašreizējā pētniecības un inovācijas ekosistēma kļuvusi pārāk sarežģīta un ka visām partnerības iniciatīvām būtu jābūt ar iespēju izstāties no pamatprogrammas finansējuma saņēmēju loka. Eiropas Parlaments atbalsta ES finansēšanas noteikumu sarežģītības mazināšanu.

Lamī augsta līmeņa grupa līdzīgi piešķir prioritāti racionalizācijai (#6 racionalizēt ES finansēšanas noteikumus) gan pamatprogrammas ietvaros, gan ārpus tās. Tā uzskata, ka plašais pētniecības un inovācijas shēmu klāsts var mazināt izcilību, veicinot “konkurenci starp savējiem”. Tā iesaka likvidēt vienu trešdaļu pētniecības un inovācijas jomā pastāvošu finansēšanas shēmu, instrumentu un akronīmu. Partnerību sfērā grupa iesaka ES līdzfinansējumu piešķirt tikai partnerībām, kas sasniedz skaidrus rezultātus ES

³⁰ <https://ec.europa.eu/research/openscience/>.

³¹ Programma “Apvārsnis 2020” atbalsta divas partnerību kategorijas papildus nākotnes un jauno tehnoloģiju jomā (NJT) izveidotajām pamatiniciatīvām un zināšanu un inovāciju kopienām (ZIK): partnerības galvenokārt rūpniecības nozares interesēs, t. i., 187. panta iniciatīvas vai publiskā un privātā sektora partnerības (PPP) un līgumiskās PPP; un partnerības, kurās darbojas galvenokārt dalībvalstis, t. i., 185. panta iniciatīvas vai publiskā–publiskā sektora partnerības (P2P), *ERA-NET Cofund*, *EJP-Cofund* un kopīgas plānošanas ierosmes.

uzdevumu jomā, un izmantot vienkāršotu un elastīgu līdzfinansējuma mehānismu (#9 labāk salāgot ES un valstu ieguldījumus pētniecībā un inovācijā). Visbeidzot, grupa iesaka konsekventāk izmatot ZIK globālu problēmu risināšanā, tieši iekļaujot tās ES pētniecības un inovācijas programmā pēc 2020. gada (#3 izglītot nākotnei un ieguldīt cilvēkos, kas ievieš pārmaiņas)³².

Komisija ir gandarīta par šiem novērtējumiem. Īstermiņā Komisija centīsies uzlabot pašreizējā cikla veikspēju, izmantojot ikgadējos darba plānus un darba programmas saskaņā ar ieteikumiem, kas pausti attiecīgajos novērtējumos. Ilgākā termiņā tā raudzīsies, kā racionalizēt dažādos ES pētniecības un inovācijas instrumentus un finansējuma shēmas saņēmēju labā, neapdraudot tās politikas mērķu sasniegšanu. Nākotnes *EIC* varētu dot iespēju racionalizēt inovācijas atbalsta shēmas. ZIK strukturēšanai varētu izmantot pētniecības un inovācijas uzdevumus, lai tām būtu skaidrāki mērķi, lai tās savstarpēji labāk komunicētu un lai tām būtu lielāka ietekme.

Komisija arī plāno nākamās programmas ietekmes novērtējumā izpētīt veidus, kā racionalizēt partnerības (ieskaitot ZIK un pamatiniciatīvas nākotnes un jauno tehnoloģiju jomā), uzlabot to atvērtību un pārredzamību un sasaistīt tās ar nākotnes ES pētniecības un inovācijas uzdevumiem un stratēģiskajām prioritātēm. Piemēram, stratēģiska procesa ietvaros tā apsvērs iespēju papildināmību, svarīgumu starp ES, dalībvalstīm, rūpniecības pārstāvjiem un citām ieinteresētām personām noteikto politisko prioritāšu kontekstā, elastību, izstāšanās stratēģijas jau no paša sākuma un tādas ietekmes panākšanu, ko nevar sasniegt tikai ar pamatprogrammu.

4. KOPAINA

Programma “Apvārsnis 2020” līdz šim ir bijusi ES veiksmes stāsts ar nenoliedzamu ES pievienoto vērtību. Balstoties uz termiņa vidusposma novērtējuma pozitīvajiem konstatējumiem, ieinteresēto personu atsauksmēm un Lamī augsta līmeņa grupas aicinājumu pēc “evolūcijas, ne revolūcijas”, secināms, ka nepieciešama pamatprogrammas turpmāka pilnveidošana un optimizācija, nevis radikāla pārveide.

Komisija atzinīgi vērtē Lamī augsta līmeņa grupas ieteikumus; tā pēc vajadzības tos apsvērs nākamās pamatprogrammas izstrādes procesā, lai nospraustu jaunus tālejošus mērķus vadošās lomas atbalstam pētniecības un inovācijas jomā pasaules mērogā.

³² Augsta līmeņa grupas ziņojumā par EIT ir konstatēta skaidra vajadzība nostiprināt EIT galvenās mītnes nozīmi kopīgu pakalpojumu un zinātības sniegšanā zinātnes un inovāciju kopienām (https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/eit-hlg-final-report_en.pdf).